

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАЕЦЦА З 1955 ГОДА ●

● NO. 9 (3561) ●

● ЧАЦВЕР, 1 САКАВІКА, 2018

ШТОТЫДНЁВІК “ГОЛАС РАДЗІМЫ” МОЖНА ЧЫТАЦЬ У ІНТЭРНЭЦЕ: WWW.GOLAS.BY

Зіму выпраўлялі, Вяснугу запрашалі
Цэлы тыдзень на самарскай зямлі гуляла Масленіца **Стар 2**

Добрае сэрца Івана Навуменкі
У Мінску прэзентавалі 10-томны збор твораў вядомага пісьменніка і кнігу ўспамінаў пра яго **Стар 3**

Пад матуліным чароўным абярэгам
Стар 4

ДЗЕНЬ РОДНАЙ МОВЫ

З малой радзімы — у свет

Пра любоў да родных мясцін, пра павагу да бацькоў разважаў на сустрэчы з юнымі чытачамі галоўны рэдактар часопісаў “Вясёлка” і “Буся” Уладзімір Ліпскі

Кацярына Мядзведская

Мой сын Ігар прыйшоў нядаўна са школы — і пачаў складаць свой радавод. Захапіўся! Нават урокі на потым адклаў. У новым сшытку запісаў свае прозвішча ды імя, калі нарадзіўся, дзе жыве, вучыцца. Прыкладна такія ж звесткі пазначыў пра бацькоў, бабуляў ды дзядуляў. Такое заданне на сустрэчы з трэцякласнікамі ў мінскай гімназіі № 74, што была прымеркавана да Дня роднай мовы, даў пісьменнік, галоўны рэдактар часопісаў “Вясёлка” і “Буся” Уладзімір Ліпскі. “Вы нават не ўяўляеце, як гэта цікава — даведвацца пра сябе, сваю сям’ю”, — казаў дзецям Уладзімір Сцяпанавіч.

Дарэчы, так пачаў рабіць колісь і ён сам. Яшчэ школьнікам, жывучы ў невялікай вёсачцы Шоўкавічы Рэчыцкага раёна Гомельшчыны, разаслаў пісьмы ва ўсе раёны Беларусі з пытаннем: ці ёсць там Ліпскія? З розных мясцін прыходзілі станоўчыя адказы. Не супыніў пошукаў дапытлівы вясковец і ў дарослым жыцці. Даведаўся пра сваіх прашчурай аж да 17-га калена! Шукаў звесткі пра свой род і ў архівах, і ў царкоўных

Часопіс “Вясёлка” з аўтаграфам рэдактара Ул. Ліпскага — каштоўны падарунак для чытача

метрыках. У выніку з’явілася кніга “Я: Праўдзівы аповед пра твой і мой радавод”, урыўкам з якой, між іншым, пачынаецца падручнік па беларускай літаратуры для вучняў 6 класа.

Са многімі Ліпскімі, хоць і не блізка роднымі, пісьменнік пасябраваў, лістуетца з тымі, хто мае такое ж прозвішча, жывучы ў Расіі, Амерыцы, Германіі... Добра ведае цэзку і па

імені — Уладзіміра Ліпскага, кіраўніка фальклорнага ансамбля “Радзімічы”. Не раз на творчых сустрэчах бываў у Ельскай школе-інтэрнаце, кіруе якой Дзмітры Ліпскі... → **Стар. 2**

ВЕСТКІ

“Залаты” квартэт

Пад заслону Алімпіяды ў Пхенчхане беларускія біятланісты заваявалі золата, якое стала другім у скарбонцы нацыянальнай каманды

Сапраўды гістарычную перамогу атрымала жаночая эстафетная зборная Беларусі. Надзея Скардзіна, Ірына Крыўко, Дзінара Алімбаева і Дар’я Домрачава, выступішы адзінай камандай, заваявалі алімпійскае золата.

Цікава: “залаты” квартэт аказаўся не толькі згуртаваным, але і ў нейкім сэнсе інтэрнацыянальным. Мінчанка Дар’я Домрачава, напрыклад, амаль 15 гадоў з бацькамі жыла ў сібірскаму горадзе Нягані. Надзея Скардзіна, якая нарадзілася ў Санкт-Пецярбурзе, ужо больш за 10 гадоў — у беларускай камандзе па біятлоне. Са змешанай сям’і Дзінара Алімбаева: бацька ў яе казах, маці — руская. У беларускія Чавусы, на Магілёўшчыну з казахстанскага Абая пераехалі, калі будучай чампіёнцы споўнілася тры гады. І толькі Ірына Крыўко ніколі не мяняла краіну пражывання. Яе шлях у вялікі спорт пачаўся ў горадзе Сянно, што на Віцебшчыне. Кожная з дзяўчат, як бачым, са сваёй асабістай гісторыяй... Разам яны зрабілі неверагоднае: заваявалі алімпійскае “золата”.

Муж Дар’і, 8-разовы алімпійскі чампіён Уле-Эйнара Б’ёрндалена, пасля перамогі дзяўчат празнаўся: “Гэта самы шчаслівы дзень у маім жыцці!”

КАРАНІ

Ад Матырына пачатак...

Іван Ждановіч

Піцёрскі беларус Васіль Шалак выдаў і прэзентаваў у Беларусі кнігу на роднай мове

Кніга піцёрскага беларуса прысвечана родным людзям, роднай вёсцы і мясцінам азёрнай Вушачыны. Ну як адчуваў Васіль Іванавіч, што ў Беларусі ў 2018-м будзе Год малой радзімы! І рыхтаваўся да яго. Мяркуюць самі. У 2016-м выйшла яго кніга “О тех, кто дороги мне!”. Пра тое мы пісалі ў артыкуле “Да землякоў — з паклонам: У вёсцы Матырына Васіль Шалак прэзентаваў сваю кнігу, прысвечаную родным яму людзям” (ГР, 8.09.2016). Дарэчы, апісваючы цесныя павязі палкоўніка ў адстаўцы з роднаю Вушачынай (Віцебская вобласць), з песеннаю вёскаю Матырына, мы ў канцы тэкста разважалі: “Можа з лёгкай рукі Васіля Шалака ды мясцовых культуротнікаў у Матырыне і праз год традыцыя збірацца разам прадоўжыцца? Можа то будзе свята

“Клёцкі з душамі”? Можа — Свята вёскі, на якое збяруцца цікавыя матырынцы з усяго свету? А можа Васіль Іванавіч прывязе на бераг роднага Матырынскага возера кнігу, якая загаворыць з землякамі па-свойску, “голосам роднай зямлі”?

І вось жа — прывёз на пачатку 2018 года ўдзячны сын роднай старонцы новую кнігу: “Роздумы на вясковай лаўцы”. Салідная: 266 старонак. Прычым выйшаў зборнік мемуарна-дакументальных нататкаў, шчодра сагрэтых любоўю, дабрывёй, а часам і дасціпным гумарам аўтара, на роднай Васілю Іванавічу беларускай мове. Сам усё, пісаў нам у рэдакцыю, перакладаў! Што, лічу, для былога вайскоўца, які да таго ж служыў у асноўным за межамі Бацькаўшчыны, — подзвіг. З былых афіцэраў-беларусаў у замежжы, якія не толькі добра гавораць, але й і пішуць па-беларуску, можна згадаць Алега Рудакова з Іркуцка ды пісьменніка Валерыя Казакова ў Маскве (ён узначальваў Федэральную нацыя-

нальна-культурную аўтаномію “Беларусы Расіі”). А можа мы не ўсіх ведаем? То падкажыце, раскажыце пра падобных рупліўцаў на ніве беларускай мовы, што жывуць у замежжы ды маюць і афіцэрскую службу за глячыма.

Не скажу, аднак, што пераклады ў Васіля Іванавіча ў тандэме з сучаснымі камп’ютарнымі тэхналогіямі атрымаліся гладкімі ды ўдалымі. Яно і зразумела: любая мова, нават родная, каб ёй валодаць дасканала, патрабуе пастаяннай практыкі. Гэта як у вайскоўцаў, якім трэба трымаць порах сухім. А мова беларуская, мяркую, гучыць з вуснаў піцёрца зусім нячаста. Тут да месца будзе згадаць: нарадзіўся Васіль Шалак у 1948 годзе (сёлета 70-гадовы юбілей!) у Матырыне ў сялянскай сям’і, закончыў мясцовую васьмігодку — і падаўся ў рускамоўны свет. Далей быў Мінскі політэхнічны тэхнікум па спецыяльнасці “оптыка-механіка” (1967), потым — Ленінградскае

вышэйшае артылерыйскае вучылішча. Афіцэр Васіль Шалак і служыў у войсках аднайменнай ваеннай акругі, а з 50 гадоў палкоўнікам, маючы два ордэны і шматлікія медалі, выйшаў у запас. І хоць адпачынку ўсе ў яго — матырынскія, ды “великий и могучий” яўна дамінуе ў ягонай свядомасці, моўнай практыцы. Таму часам, чытаючы з алоўкам у руках

падараваную мне аўтарам кнігу “Роздумы на вясковай лаўцы”, я проста... ніякавеў. Гэта значыць: рабіўся ніякім, бачачы грубыя моўныя калькі з мовы рускай, яўныя недарэчнасці з-за няўдалага перакладу, канцылярызмы, стылістычна непрычасаныя сказы, немілагучныя збегі зычных ці галосных. Эх... Не будзем пра “лыжку дзэгця”! Мяркую, калі наважыцца шанюны аўтар зрабіць перавыданне, то й падчысціцца ўсё. А, як часам жартуюць пісьменнікі, было б жаданне — то будзе й перавыданне.

І яшчэ, па ўсё бачнасці, клопатаў розных у Васіля Іванавіча было вельмі шмат. Пісаў нам, што хоць і “захандріл”, аднак у мінулую восень перавыдаў сваю кнігу “Судьбу определяет время” пра Героя Сацыялістычнай Працы, пісьменніцу з Піцера Таццяну Захараву: “Быў прэзідэнцкі грант на 500 экзэмпляраў, таму давлялося трохі яе дапрацаваць”.

→ **Стар. 3**

ДЗЕНЬ РОДНАЙ МОВЫ

З малой радзімы — у свет

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Менавіта з аповеду пра сябе, цікавасці да родавых каранёў пачаў Уладзімір Сцяпанавіч урок-сустрэчу з гімназістамі. Расказваў пра родныя Шоўкавічы, якія ў вайну карнікі амаль цалкам спалілі разам з жыхарамі. Тыя ж, каму цудам удалося ўратавацца ў лясх і балотах (сярод іх і Ліпскія), абдуоўвалі вёску. Аднак сёння “жывыя” ў Шоўкавічах усяго некалькі хат... Уладзімір Сцяпанавіч напісаў пра родную мясцінку кніжку “Адпяванне жывых”. “Было раней у вёсцы сорак хат, — казаў пісьменнік. — І пра кожную сям’ю можна пісаць асобна...” У планах яго — пабудаваць каплічку на мясцовых могілках. З такой ідэяй, кажа, будзе звяртацца да вернікаў. “Можа, такія працэсы, калі паміраюць ды знікаюць вёскі, натуральныя, але ж гэта ўсё роўна вельмі балюча — уздыхае Уладзімір Сцяпанавіч. — Хочацца, каб месцы, дзе раней былі пасяленні, у якіх нараджаліся і раслі дзеці, гулялі вяселлі, дзе працавалі, радаваліся, верылі, спадзяваліся, кахалі, былі хоць неяк ушанаваныя. Дзе крыж ці каплічку можна паставіць, дзе валун, дзе нейкі спецыяльны знак... Мяркую, у Год малой радзімы ўсім нам варта над гэтым падумаць. Хочацца, каб цэлы рух такі пайшоў па Беларусі!”

Сам Уладзімір Ліпскі на месцы бацькоўскай хаты зрабіў зону адпачынку — для ўсіх. Па-першае, разам з ляснічымі надалі

Трымаць увагу слухачоў — асаблівае майстэрства

статус “Помніка прыроды” вялікаму дубу, з якога пачынаецца, упэўнены пісьменнік, Шоўкаўская дубрава, што ахоўваецца дзяржавай. Цяпер можна фатаграфавалі на яго фоне. А побач — альтанка, у ёй сядзяць адпачываюць, успамінаюць былое тыя, хто прыязджае магількі прыбраць... І ажно да вуліцы там ідзе ліпава аяля. “Якія ж яшчэ дрэвы можа пасадзіць Ліпскі?” — усміхаецца. Прыглядае за ліпкімі сусед Мікола Трацэўскі. Аб апал былой сядзібы стаіць плот. А над брамай размешчаны герб роду Ліпскіх з граблямі ды муравой, у рамцы якога пазначаны прозвішчы былых аднавяскоўцаў: Трацэўскія, Ліпскія, Сыцькі, Корзуны, Мілюты... “Такая любоў да сваёй роднай мясціны, жаданне зрабіць для яе нешта карыснае павінны быць у кожнага”, — упэўнены пісьменнік.

Як прызнаецца Уладзімір Сцяпанавіч, ён аддзячыў і сваім малапісьменным, але ж мудрых, святых людзей — маму і тату — за тое, што тыя далі яму ўбачыць свет, за іх каштоўныя

ўрокі жыцця. Ён прысвяціў ім кніжкі “Маці. Малітва сына” і “Бацька. Письмы на неба”. І на кожнай сустрэчы з чытачамі ўдзячны сын з цеплынёй ды любоўю згадвае сваіх блізкіх. “Заўсёды гавару дзецям: калі пачуеш, зразумееш голас роду, сумлення, калі будзеш імкнуцца неяк аддзячыць бацькам ужо толькі за тое, што далі табе жыццё, то выйдзе з цябе чалавек”, — кажа пісьменнік.

Вельмі проста, зразуме ла, дасціпна расказваў дзецям Уладзімір Сцяпанавіч пра складаныя рэчы: любоў ды пашану да роднай зямлі, мовы, бацькоў. Дарэчы, менавіта на такіх трох вялікіх ісцінах і грунтуецца праца найстарэйшага беларускага часопіса для дзяцей “Вясёлка”, галоўрэда якога ўжо амаль 40 гадоў з’яўляецца Уладзімір Сцяпанавіч. Добрыя традыцыі пераймаюць і часопіс для дашкалят “Буся” ды першы ў Беларусі “Глянец” для дзяцей “Домік”.

Уладзімір Ліпскі ўсё жыццё сябрае з дзецьмі. Увайшоў у клас — і ўжо ў кантакце з імі.

Героямі казкі-інсцэніроўкі пісьменніка Уладзіміра Ліпскага былі дзеці

Свой! А як віртуозна трымае увагу слухачоў! То сур’эзнае што прачытае, то гумарэску. Смешны выпадак расказа... Нават правёў майстар-клас па напісанні казак — за пяць хвілін. “Усё тое добрае, што закладваецца ў дзяцінстве, застаецца, — упэўнены мудры сябар дзяцей. — Таму я не стамляюся сустракацца з маімі маленькімі чытачамі. Вяду нават падлікі: летась, напрыклад, было ў мяне 98 самых розных сустрэч са школьнікамі ў 18 градах і 25 вёсках Беларусі. 50 тысяч хлопчыкаў і дзяўчынак пабывалі ў музеі “Вясёлкі”, што створаны пры рэдакцыі часопіса”.

Пісьменнік упэўнены: дзіцячая аўдыторыя — са-

мая шчырая. І яму нават у час камп’ютарных тэхналогій лёгка размаўляць з юнымі чытачамі на адной мове. А з малодшым унукам Талікам, якому ён прысвяціў кнігу “Сонца над галавою”, гэты дзядуля і ў футбол любіць згуляць, і ў шахматы, і пафіласофстваваць. “Асноўныя жыццёвыя прыцыпы спрадвеку нязменныя: Дабро заўжды перамагае Зло, — усміхаецца Уладзімір Сцяпанавіч. — І не важна, у якіх дэкарацыях гэта адбываецца: у трыдзятым царстве ці на прасторах інтэрнэта. Праз казкі, апавяданні, можа, трошкі ў новым гучанні мы і цяпер вучым разумець родную мову, любіць зямлю, на

якой жывем, людзей шана-

ваць, якія вядуць па жыцці”.

Напрыканцы ўрока трэцякласнікі падарылі шануюнаму гасцю свае малюнкi па ягоным творы “Прыгоды Нуліка”: ён ёсць у школьнай праграме. На памяць пра сустрэчу ў малых засталіся кніжкі з аўтографам аўтара і нумары часопіса “Вясёлка”. Здзівіла Уладзіміра Сцяпанавіча вучаніца з “А” класа Вераніка Самкова: прынесла яму на свежы подпіс кніжку “Аўцоўцы” ўжо з аўтографам, які ён пакінуў ў 1997 годзе маці дзяўчынкі, Вікторыі. Цяпер на адной з бранчкі гумарыстычнага зборніка — два аўтографы, і ў сямейным кнігзборы Самковых ёсць сапраўдны рарытэт.

ТРАДЫЦЫ

Зіму выпраўлялі, Вясну запрашалі

Мікалай Бойка

Цэлы тыдзень на самарскай зямлі гуляла Масленіца. І мясцовыя беларусы там вадзілі карагоды, спявалі песні ды праводзілі цікавыя віктарыны і конкурсы

Масленічны тыдзень — з 12 па 18 лютага — па Самарскай вобласці прайшоўся вялікім фестывалем “Выході гуляць!": са святочнымі песнямі, карагодамі, забавкамі ды, вядома ж, блінамі. Народнае свята яскрава, весела спраўлялі й сябры абласной суполкі беларусаў і выхадцаў з Беларусі “Руска-Беларускае Братэрства 2000”. Як адзначае яе кіраўніца Ірына Глуская, Масленіцу святкуюць як у Расіі, так і ў Беларусі. Для сяброў суполкі гэта добрая магчымасць пазнаёміць жыхароў і гасцей Самарскай вобласці з самабытнымі беларускімі традыцыямі, звычаямі. Яны ж, як вядома, па гэты час жывуць у Беларусі.

Творчыя калектывы, салісткі беларускай суполкі з радасцю прынялі прапановы адміністрацыі Волжскага, Кіраўскага, Савецкага і Чыгуначнага раёнаў Самары: выступіць

у канцэртных праграмах. І ўжо 12 лютага вакальны ансамбль “Каданс” выступіў перад жыхарамі вуліцы Сярэдне-Садовай №3. А ў апошні дзень Масленіцы (гэта даравальная нядзеля) у пасёлку Яблоновы овраг Волжскага раёна Самары выступаў беларускі вакальны дует: Марына Кірылава і Вераніка Кузняцова. Тым часам на святочнай пляцоўцы ў гандлёвым цэнтры “Гуд’Ок” у Чыгуначным раёне беларусаў прадстаўлялі юныя вакалісткі Ксенія Гуськова, Анастасія Бындава ды іх педагогі Наталля Ганчарова і Святлана Барсукова. Яшчэ ў пасёлку Смышляевка Кіраўскага раёна і парку “Дружба” Савецкага ўнутрыгарадскога раёна выступаў гурт “Каданс”: Анастасія і Лізавета Гуркіны, Арына Камісарова, Алена Нагорнава ды мастацкая кіраўніца гурта Іна Сухачэўская. Гледачы дружна падпявалі дзяўчатам, бурна апладзіравалі.

Моладзевы аддзяленне суполкі беларусаў, якім кіруе Юлія Цяплянская, паўдзельнічала ў святочных гуляннях на плошчы імя В. В. Куйбышава, галоўнай у горадзе. Па традыцыі, самарскія беларусы былі актыўныя і ў народных забавах “бой на падуш-

Ансамбль “Каданс” з Віктарам Сазонавым перад выступам

ках” ды “гіравы атракцыён”. Дарэчы, прызёрамі там сёлета сталі намеснік кіраўніка моладзевага аддзялення Георгій Курмакоў і дырэктар суполкі Аляксандр Патанейка. Малайцы! Дружнай камандай беларусы перацягвалі канат, затым з песнямі

вадзілі карагоды, правяралі свой спрыт у розных гульнях. А завяршылася Масленіца спаленнем пудзіла Зімы. І хоць на вуліцах у Самары яшчэ снежна, ды Зіма ж, паводле народных звычаяў, паступова сыходзіць, вызваляючы дарогу Вясне.

ВЕСТКІ

Лепшы падарунак

Бібліятэка кнігі перададзена Беларускай гімназіі імя Францыска Скарыны ў Вільнюсе

Беларускі стэнд прэзентавалі на 19-й Вільнюскай кніжнай выставе-кірмашы. Начальнік упраўлення выдавецкай і паліграфічнай дзейнасці Міністэрства інфармацыі Беларусі Алена Паўлава расказала пра кніжныя навінкі, пра святкаванне ў краіне Скарынінскага года. У прэзентацыі стэнда прынялі ўдзел Аляксандр Кароль, дырэктарка Беларускай гімназіі імя Францыска Скарыны ў Вільнюсе Дзіяна Стахновіч, кіраўнікі беларускіх выдавецтваў.

Амбасадзе Беларусі ў Літве і гімназіі былі ўручаны дыпломы за актыўны ўдзел у падрыхтоўцы і правядзенні 500-годдзя беларускага кнігадрукавання. Гімназіі ж перададзена і бібліятэчка беларускамоўных выданняў.

Вільнюскай кніжнай выставе-кірмаш сабрала гасцей з дзевяці краін. Шырока прадстаўлена была беларуская кніга. Сярод навінак кнігавыдання — мастацкая і дзіцячая літаратура, вучэбна-метадычныя дапаможнікі.

КАРАНІ

Ад Матырына пачатак...

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

А паралельна ён “прычасаў, наколькі дазваляюць мае моўныя веды, тэксты для кнігі на беларускай мове”. Хацелася аўтару, безумоўна, зрабіць сабе падарунак да 50-годдзя з часу заканчэння Мінскага палітэхнікума (сустрэча выпускнікоў была ўлетку), ды выйшла кніга напрыканцы 2017-га. Перад Новым годам памёр швагер (муж сястры, Аляксандры Іванаўны Рудзёнак), і піцэрцу давялося тэрмінова ехаць у Матырына, на Вушаччыну, “прабыць там з адпаведным падзеі настроем”. Да таго ж і здароўе сястры, якой летась 80 споўнілася, пачало здаваць, трапіла яна ў бальніцу.

Тым не менш Васілю Іванавічу, нягледзячы на ўсе жыццёвыя нягоды, з дапамогай мясцовых культуротнікаў з раённых бібліятэкі й Дома культуры ўдалося зрабіць у Вушачах у Калядную пару, на пачатку студзеня прэзентацыю кнігі “Роздумы на вясковай лаўцы”. Пра тое ёсць інфармацыя на сайце Вушачкай цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы. Там, у прыватнасці, чытаем: “Гумар, які цесна пераплецены з праблемамі вясковага жыцця, гісторыі пра жыццёвыя лёсы — усё гэта ёсць у кнізе нашага земляка з Піцера”. Тыя, хто прыйшоў на творчую сустрэчу, былі рады зносінам з аўтарам, больш даведаліся пра змест зборніка, паслухалі вершы зямлячкі-паэтэсы з Матырына Тамары Барадзёнак.

Пра тую сустрэчу-прэзентацыю

Васіль Шалак з землякамі на прэзентацыі кнігі “Роздумы на вясковай лаўцы”

на старонках райгазеты “Патрыёт” расказаў пад рубрыкай “Нашы землякі” яе галоўны рэдактар Дзмітры Раманоўскі (6.01.2018). Госцю з Піцера, напісаў ён, вельмі падабаецца слоган райгазеты “Не губляйце свае карані”: “Ён цалкам адпавядае маёй жыццёвай пазіцыі ў дачыненні да малой радзімы. Пра свае “карані” скажу так: яны расцягнуліся на сотні кіламетраў — да Санкт-Пецярбурга. Але не адарваліся ад родных сэрцу мясцін і раз-пораз сціскаюцца — я лячу ў роднае Матырына пры першай магчымасці”. Дзмітры лічыць, што жыхарам вёскі ў нейкім сэнсе пашан-

цавала больш, чым вяскоўцам іншых населеных пунктаў Вушаччыны: “Праз творчасць свайго земляка пра матырынцаў могуць даведацца далёка за межамі нашага раёна — у В.І. Шалака вельмі шырокае кола зносін, дзякуючы чаму “Роздумы на вясковай лаўцы” чытаюць нават у Японіі!”

Яшчэ Дзмітры Раманоўскі звяртае ўвагу, што героі апавяданняў зборніка — людзі ад зямлі, працаўнікі ды воіны, бо яны перажылі блакаду і яе прарыў, які стаў легендарным. Прыводзіць словы Васіля Іванавіча, звернутыя да землякоў: “Адсюль пачыналася маё жыццё, мая Радзіма...

Сярод удзельнікаў фальклорнага калектыву “Матырынская спадчына” — палова родных мне людзей! А колькі матырынцаў не раскрылі сваіх талентаў: паэтаў, пісьменнікаў, расказчыкаў, пра якіх кажуць “паслухаць — парваць жывот ад смеху!” Дарэчы, гумар у кнізе Васіля Шалака — не абразлівы, вясковы, трапны. Ёсць у кнізе, піша журналіст, і глыбокі роздум аб праблемах вяскоўцаў, гісторыі пра цяжкія лёсы землякоў. Адна з чыталініц казала: “Вырашыла на Новы год пачытаць штосьці цёплае, душэўнае, узяла кнігу Васіля Іванавіча і... неўзабаве пусціла слязу.

Перагарнула некалькі старонак — ужо смяялася!”

З публікацыі ў газеце “Патрыёт” мы даведваемся, што “госці, якімі сталі работнікі бібліятэчнай сістэмы раёна, сябры і родныя аўтара, прадстаўнікі творчай інтэлігенцыі, смяяліся й пасля выступлення яшчэ аднаго “раскрытага” таленту з Матырына — Тамары Дзмітрыеўны Барадзёнак, якая зачытала некалькі новых твораў. Акрамя таго, паэтэса выказала вельмі цёплыя словы ў адрас пісьменніка-земляка, з якім даўно знаёма, разам з ім прыгадалі сваіх настаўнікаў. Дарэчы, выкладчыкі розных навучальных устаноў, дзе пасля заканчэння школы вучыліся матырынскія Тамара Барадзёнак і Васіль Шалак, не верылі, што яны закончылі простую вясковую васьмігодку.”

Павіншавала земляка-піцэрца з выхадам кнігі на беларускай мове і намесніца старшыні райвыканкама Алена Пашковіч. Яна ўручыла яму Ліст-падзяку і зычыла аўтару, каб такая сустрэча стала не кропкай у працы над кнігай, а коскай, пасля якой прадоўжыцца пералік яго наступных твораў. Яны ж, на думку Алены Васілеўны, услаўляюць не проста родную вёску, з’яўляюцца не толькі матырынскай спадчынай, але й культурным набыткам усёй Вушаччыны.

АСОБЫ

Добрае сэрца Івана Навуменкі

Іна Ганчаровіч

У Мінску прэзентавалі 10-томны збор твораў вядомага пісьменніка і кнігу ўспамінаў пра яго

Такіх людзей, як Іван Навуменка (1925–2006), называюць: чалавек-эпоха. І сапраўды, шмат усяго ўмясціла ягонае жыццё. Івану Якаўлевічу 16 лютага споўнілася 6 93 гады, і напярэдадні ў Цэнтральнай навуковай бібліятэцы імя Якуба Коласа НАН Беларусі быў прэзентаваны 10-томны збор твораў пісьменніка і кніга “Летуценнасць і вялікія здзяйсненні: Успаміны пра І. Я. Навуменку”. Ён атрымаў званне народнага пісьменніка Беларусі ў 1995-м, і з таго часу ніводзін ягоны калега ў краіне больш не ўдастоіваўся такога высокага статусу. На імпрэзе ў бібліятэцы казалі: то быў чалавек яркі, таленавіты, неверагодна пазітыўны і душэўны. І што ён зрабіў вельмі шмат для развіцця беларускай літаратуры.

Першыя вершы яго змясціла райгазета ў 1946 годзе. Аднак ён тое не лічыў пачаткам творчай кар’еры, бо найбольш поўна рэалізаваў талент як празаік. А вось у 55-м у часопісе “Малодосць” выйшлі яго першыя апавяданні “Сідар і Гараська” і “Эх, махорачка”, у 57-м — першы зборнік “Сямнаццаці вясной”. Іван, хлопец з палескіх Васілевічаў, 17-гадовым сустрэў вайну, быў падпольшчыкам, партызаніў на Гомельшчыне, а закончыў вайну байцом Чырвонай арміі. Вайна ж і стала галоўнай тэмай ягонай творчасці. Без усялякага пафасу, проста моваю пісаў ён пра лёсы людзей, пераважна трагічных. У яго выйшла 12 зборнікаў апавяданняў і аповесцяў, 6 раманаў і амаль 200 навуковых артыкулаў і манаграфій па праблемах станаўлення беларускай літаратуры. Многія з твораў перакладзены на рускую, латышскую, літоўскую мовы.

Беларусь памятае свайго слаўнага сына. “Выданне 10-томнага збору твораў Івана Навуменкі — гэта даніна памяці пісьменніку, вучонаму,

майму земляку і проста цікаваму чалавеку”, — адзначыў на прэзентацыі галоўны навуковы супрацоўнік Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі Сцяпан Лаўшук. Гэта пад яго кіраўніцтвам творчы калектыў Інстытута літаратуразнаўства імя Янкі Купалы працаваў над выданнем. Вучоны нагадаў, што 10 тамоў не толькі максімальна поўна ўтрымліваюць творчую спадчыну пісьменніка, але й фіксуюць усё багацце беларускай мовы, уводзяць чытача ў яе свет і могуць быць моўнай крыніцай для сучаснікаў: “Гэта золатавалютны рэзерв нашай літаратуры. Лепшага помніка пісьменніку, чым такі збор твораў, няма”.

Сцяпан Лаўшук распавёў, як ішла праца з рукапісным архівам, які прадаставіла сям’я пісьменніка. Уражаннямі пра сустрэчы з землякамі Івана Навуменкі ў Васілевічах, пра атмасферу таго гарадка падзяліўся Ігар Шаладонаў, старшы навуковы супрацоўнік згаданага Цэнтра, кандыдат філалагічных навук. Ён параўнаў Навуменку з зубрам, і тое падабенства, на яго думку, тычыцца “не толькі волатаўскіх фізічных дадзеных, але й яго грамадскага, навуковага і сацыяльнага статусу”.

Пра знакамитага бацьку расказвала дачка пісьменніка Валерыя, якую ў сям’і ўсё называлі Валяй: “Нас, дзяцей, было трое ў сям’і. Вясёлая была пара! Мы жылі па вуліцы Карла Маркса, 36. А суседзямі былі Караткевіч, Брыль, Глевіч, Шамякін, Глебка, Вітка. З усімі склаліся ў нас вельмі добрыя стасункі: і з дзецьмі, і з бацькамі. Усе мы дома гаварылі толькі па-беларуску, нават тыя, у каго бацькі былі з Расіі. Потым, так склалася, ва ўсіх пісьменнікаў паміралі першыя жонкі. У Брылю і ў майго бацькі жонкі памерлі ў адзін год. Потым — у Шамякіна, Віткі... А ім, ужо не маладым, тое трэба было перажыць. У нашым пад’ездзе, як і ў гэтым жыцці, няма ўжо Караткевіча, Брыля, Шамякіна, Глебкі, Віткі. Пад’езд апусцеў. Яны сышлі, а разам з імі сышла

Іван Навуменка

цэлая эпоха. Я засталася апошняй, хто памятае, дзе чыя была кватэра, хто за кім сяліўся, якія стасункі былі між пісьменнікамі ды іх жонкамі”.

Кніга ўспамінаў пра Івана Навуменку — таксама важная для ўшанавання яго памяці. Сабраны ўспаміны вучоных, пісьменнікаў, землякоў, якія ў розны час перасякаліся з ім на жыццёвых дарогах. Тэксты напісалі, у прыватнасці, Серафім Андраюк, Раіса Баравікова, Алесь Жук, Ніна Загорская, Анатоль Вярцінскі, Васіль Якавенка ды іншыя — каля 50 чалавек.

А між тым, падаецца мне, у кнігі можа быць і працяг. І хочацца распавесці пра свае сустрэчы з Іванам Якаўлевічам. То былі 80-я гады. У будынку Прэзідыума Акадэміі навук пачаўся рамонт. І некаторых супрацоўнікаў адтуль перамясцілі ў суседні будынак: дзе цяпер Інстытут гісторыі. Там жа была лабараторыя Інстытута заалогіі, у якой я ставіла доследы. І ў калідорах я не раз сутыкалася з высокім чубатым мужчынам. І ён са мною

заўсёды вітаўся. Што гэта віцэ-прэзідэнт АН БССР я й не ведала. Больш блізкае знаёмства з ім здарылася, калі я была цяжарнаю. Давялося тады пахвалявацца. Мне тэрміны падыходзяць — а жылля ў нашай маладой аспіранцкай сям’і няма. Вось і напісала гнеўны ліст у Прэзідыум: як жа так? Дзе той клопат пра навуковыя кадры, пра які часта кажуць з высокіх трыбун?

Праз нейкі час, помню, мяне запрасілі “на выхавальную гутарку” да віцэ-прэзідэнта Навуменкі. Добра накруціўшы нервы, я ўварвалася ў кабінет (іду ж на штурм!) і... проста ўваткнулася сваім жывотам — як самым галоўным аргументам... — у велізарнае цела Івана Якаўлевіча. Потым доўга падымала галаву, вочы ўверх. І нарэшце ўбачыла твар віцэ-прэзідэнта, якому належала мяне, гоніўную свавольніцу, выхоўваць. Гэта быў... той самы чубаты навуковец, з якім мы амаль год віталіся ў калідорах. Іван Якаўлевіч уважліва глядзеў на мяне зблізку. Магу ўявіць сабе, якім быў мой твар. Прычым, падалося мне, што яшчэ трохі, і ён ад такой хітрасці маёй рассмяецца. Ён жа ўстрымаўся, і ціха, неяк так па-бацькоўску кажа: “І што ж вы такія злосныя? Нараджаць хутка, а вы нервы сабе так дзераце... Абцяю: да нараджэння дзіцяці будзеце жыць у маласямейцы... Ідзіце — і надта не нарываецеся”.

Так я без лішніх слоў упэўнілася, што высокія званні, пасады не змаглі знішчыць у вялікім і прыгожым чалавеку чалавечнасць. Сёння ж такія вось простыя, на першы погляд, якасці ў людзей, абцяжараных уладай і вялікімі грашыма, дамінаюць, як мне падаецца, рэдка. Прынамсі, мне чамусьці радзей такія асобы сустракаюцца. Але я ўжо ведаю на ўласным досведзе: бескарысліва рабіць добра іншым — гэта, магчыма, і ёсць найвышэйшая ў жыцці асалода.

А сын мой, як і абцяю віцэ-прэзідэнт, з роднага ўжо ўсяляўся ў маласямейку: яе нам далі! Так што вялікі дзякуй Івану Якаўлевічу за гэта.

ЯК СПРАВЫ, ДЫЯСПАРА?

Пад матуліным чароўным абярэгам

Пры дапамозе роднага слова злучаюць лёсы аднадумцаў, пашыраюць сваю нацыянальную культуру на поўдні Украіны актывісты Мікалаеўскага абласнога нацыянальна-культурнага таварыства беларусаў “Голас Радзімы”

Іван Ждановіч

Шэраг імпрэзаў па свеце прымеркаваны быў да Міжнароднага дня роднай мовы, які адзначаецца штогод 21 лютага. Скарысталіся магчымасцю, каб пагаварыць-паспяваць па-беларуску ды іншым паказаць духоўныя скарбы Айчыны і беларусы Мікалаева: у Цэнтральнай гарадской бібліятэцы імя М. Л. Крапіўніцкага 17 лютага прадставілі яны літаратурна-музычную імпрэзу “Родная мова — матуліна мова”. Прайшло ўсё на высокім мастацкім узроўні, расказала ў інтэрнэце прыхільніца беларускай культуры — на адным з форумуў. Адзначыла: з кожным годам усё новымі экспанатамі папаўняецца і экспазіцыя з кніг, перыёдыкі, сувеніраў, вырабаў народных майстроў, якую ладзяць перад падобнымі дзеямі беларусы.

Да месца былі на выставе й нумары газеты “Голас Радзімы”, якую мы кожны тыдзень дасылаем у суполку. Нашы “падарункі” відаць і на здымках, якімі падзялілася з

намі кіраўніца суполкі Таццяна Дзяменнікава. Дарэчы, некаторыя з гасцей прасілі падарыць ім газету з Беларусі — як вестачку з зямлі продкаў, і такім “не было адмоўлена”. Мяркую, на будучыню варта для ахвочых на стэндах пісаць і пра сайт www.sb.by/golas. А “экспазіцыяй гледачы цікавіліся як да пачатку імпрэзы, так і пасля яе”.

Нататка пра Свята роднай мовы ёсць на сайце Амбулсаты Беларусі ва Украіне. Чытаем: “Прайшло яно пры садзеянні Упраўлення культуры, нацыянальнасцяў і рэлігій абласной дзяржаднаміністрацыі, Савета нацыянальных таварыстваў Мікалаеўскай вобласці, Упраўлення па пытаннях культуры і аховы культурнай спадчыны гарсавета, Цэнтральнай гарадской бібліятэкі імя М. Л. Крапіўніцкага, Мікалаеўскага каледжа культуры і мастацтваў, філіяла Кіеўскага нацыянальнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў”. За ўмацаванне беларуска-ўкраінскага гуманітарнага супрацоўніцтва Ганаровымі граматамі Амбулсаты адзначаны як тавары-

ства беларусаў “Голас Радзімы”, так і згаданая бібліятэка, Мікалаеўскі каледж культуры і мастацтваў.

Таццяна даслала нам сцэнар, паведаміла: на Свята роднай мовы да мікалаеўскіх беларусаў завіталі ганаровыя госці-дыпламаты з Амбулсаты Беларусі ва Украіне Герман Пузырны і Андрэй Губкіна. Былі на свяце жыхары Мікалаева, якія цікавяцца беларускай культурай, прадстаўнікі грамадска-палітычных колаў вобласці, горада, кіраўнікі шэрагу этнасуполак. З дасланага сцэнара відаць: гэта было цікавае падарожжа (з фоташэрагам, відэасюжэтам — тое дзаваліе абсталяванне кіналекцыйнай залы) па Беларусі — пры дапамозе беларускай мовы, літаратурных твораў, музыкі. Роднымі гукамі поўнілася прастора, прычым няцяжка было ўсё разумець тым, хто ведае мову рускую ды ўкраінскую. Як вядома, многія словы ў трох мовах сугучныя. Аднак гледачы мелі магчымасць пераканацца, што мова беларуская — адметная, з багатай колькасцю арыгінальных

Беларускія вершы чытае Кацярына Раманенка

слоў, таму “з наскоку” яе асвоіць ніяк не ўдасца.

Таццяна Дзяменнікава яшчэ падкрэсліла: у шэрагах суполкі прыгожа заяўляе пра сябе ў творчасці “мужчынскі атрад”: Юрый Дзінтарс, Рыгор Лагунец і Аляксандр Шпота. Дзякуе Ірыне Русінай, якая, руская па нацыянальнасці, “прыкіпела” да суполкі, дапамагае ў працы. У інтэрнэце можна паглядзець асобныя нумары імпрэзы: выступленне

ансамбля “Родныя напевы” (гучыць, напрыклад, вядомы твор “Палюбіць Беларусь вельмі проста”), а песню “Родная маці-зямля” (дарэчы, з рэпертуару Анатоля Ярмоленкі) пад акардэон хараша спявае ўкраінец з латышскімі родавымі каранямі Юрый Дзінтарс.

Прыгожыя беларускія вершы на імпрэзе чыталі Таццяна Бусько, Галіна Міняйла, Кацярына Раманенка, Ірына Голуб.

ПАДЗЕЯ

Прыгожая сіла “Роднага слова”

Алена Стэльмах

Шмат добрых слоў, віншаванняў прагучала ў зале Прэзідыума Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, калі адзначаліся 30-я ўгодкі з часу выдання часопіса “Роднае слова”

Слову роднаму прывольна было на гэты раз у акадэмічным асяродку: бо ўсе выступоўцы на ўрачыстасці прыгожа мовілі па-беларуску. А гасцей багата было: акадэмікі, прафесары, пісьменнікі, педагогі... Для тых, хто працуе на ніве роднае мовы, хто спрычыніўся да лёсу “Роднага слова”-юбіляра, такое жывое і нязмушанае гучанне матчынай мовы — падарунак найлепшы. Ужо 30 гадоў часопіс, ягоныя супрацоўнікі, шматлікія аўтары, чытачы разам падпіваюць моцнае сілавое поле Роднага Слова. Такая праца — надзвычай важная, бо роднае слова ўмацоўвае душу нацыі.

На юбілейным пасяджэнні ў Нацыянальнай акадэміі навук старшыня яе Прэзідыума Уладзімір Гусакоў адзначыў важкі ўнёсак “Роднага слова” ў захаванне трыдцыйных каштоўнасцяў і станаўленне нацыянальнай самасвядомасці беларусаў. А гэтакі ў розныя часы спрыялі апантаным родным словам людзі, якіх цяпер

Зоя Падліпская (чацвёртая справа) і яе калегі

назваюць апосталамі мовазнаўства. Сярод іх Марыя Жыдовіч, Фёдар Янкоўскі, Міхась Цікоцкі, Міхась Шавыркін. Высокую ацэнку рабоце творчага калектыву выдання і яго аўтараў даў Міністр інфармацыі Аляксандр Карлюкевіч, таксама вялікі прыхільнік роднага слова.

“Роднае слова” — часопіс унікальны. Гэта навуковае і метадычнае выданне, у публікацыях якога набыткі нацыянальнай культуры гарманічна спалучаны з агульначалавечымі каштоўнасцямі. Цяпер часопіс выдаецца на 96 старонках, у ім артыкулы падаюцца ў пяці

асноўных раздзелах: “Літаратура і час”, “Мовы рысы непаўторныя”, “Методыка і вопыт”, “Калі закончыўся ўрок”, “Нацыянальная і сусветная культура”. У публікацыях адлюстроўваюцца найноўшыя дасягненні сучаснай навукі ў галінах філалогіі, педагогікі, культуралогіі, мастацтвазнаўства. Сярод аўтараў “РС” не толькі прадстаўнікі айчынай навукі, але і вучоныя Расіі, Украіны, Казахстана. Са старонак выдання свой голас падаюць нават маладыя даследчыкі з Кітая. Сярод найбольшых русліўцаў — вядомы мовазнаўца, кандыдат філалагічных навук Алесь Каўрус, артыкулы яко-

га змешчаны больш чым у сотні нумароў часопіса. Варта яшчэ згадаць вучоных-мовазнаўцаў Паўла Сцяцко, Аляксандра Лукашанца, Віктара Іўчанкава, Мікалая Прыгодзіча, Васіля Рагаўцова, Ніну Гаўрош, Дзмітрыя Паўлаўца, Юрыя Бабіча, Алену Багамолаву, літаратуразнаўцаў Уладзіміра Гніламёдава, Алеся Бельскага, Эмануіла Ёфе, Галіну Адамовіч, Міколу Труса, Віктара Жыбуля, культуралагаў Тамару Габрус, Людмілу Налівайку, Яўгена Шунейку, Ганну Барвенаву ды іншых.

Казалі яшчэ на ўрачыстасці педагогі, што часопіс для іх — своеасаблівая энцыклапедыя філалагічнай і педагогічнай думкі. На яго старонках дзеляцца напрацоўкамі найбольш дасведчаных настаўнікаў. Шмат увагі рэдакцыя надае публікацыям па методыцы выкладання беларускай мовы і літаратуры, сярод якіх — планы-канспекты ўрокаў, метадычны і дыдактычны матэрыял для правядзення заняткаў, заданні для падрыхтоўкі да цэнтралізаванага тэставання, рэспубліканскіх алімпіяд... Настаўнікі дзякавалі стваральнікам часопіса і за метадычную дапамогу ў падрыхтоўцы пераможцаў алімпіяд.

Такія падыходы ў працы з родным словам знаходзяць параўменне і ў

Мінадукацыі, і ў Саюзе пісьменнікаў Беларусі: гэта заснавальнікі часопіса. Яны ўдзячны калектыву выдання за руплівасць на ніве роднага слова. Публікацыі ў часопісе, аўтарытэтных меркаванні вядомых людзей пра літаратурны працэс — як арыенціры на шляху, да таго ж яны падвышаюць аўтарытэт мовы, літаратуры ў жыцці, развіцці беларускага грамадства. Дзе свой плён і выдавецкая дзейнасць часопіса: дзякуючы яго супрацоўнікам выйшлі кнігі вядомых беларускіх вучоных, пісьменнікаў, даследчыкаў Алеся Бельскага, Міколы Труса, Анатоля Статкевіча-Чабаганавы ды іншых.

У новым часе ёсць і новыя інфармацыйныя плыні. Але галоўны рэдактар часопіса “Роднае слова” Зоя Падліпская гаварыла: папяровая версія выдання мае права на жыццё ўжо хаця б таму, што пры абароне дысертацый ВАК патрабуе пэўную колькасць публікацый якраз на папяровым носбіце. А ўжо ёсць і электронны варыянт выдання, коштам пяць беларускіх рублёў за нумар. Як бачым, каб быць бліжэй да роднага слова, патрабуецца не так і многа.